Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung. Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj.

SN CZ
Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg VA / 2014 - 2020

Tradiční řemesla v česko-německém příhraničí

Projekt »Tradiční řemesla v regionu Euregio Egrensis«

Číslo projektu: 100247747

Projekt je financován z prostředků Evropské Unie.

Obsah

ÚVOD 5

HISTORICKÉ SOUVISLOSTI 7

Přehled tradičních řemesel v regionu Euregio Egrensis 8

TRADIČNÍ ŘEMESLA V NOVODOBÉM KABÁTU 11

Uhlířské řemeslo 11

Těžba břidlice a její zpracování 12

Koželužství 16

Zpracování kůže 18

Truhlářství 25

Řezbářství 32

Kovářství 39

ZAJÍMAVÉ ŽIVOTNÍ PŘÍBĚHY ŘEMESLNÍKŮ 43

ZÁVĚR 45

Zdroje 47

ÚVOD

Co se vám vybaví pod pojmem tradiční řemeslo?

Odpověď na tuto otázku bude pravděpodobně u každého zcela odlišná. Pro někoho je to vůně dřeva nebo strýčkova dílna, jiný si vybaví svoji babičku, která po večerech paličkovala krajky. Možná se najdou i tací, kteří budou tvrdit, že tradiční řemeslo je přežitek. A právě tento názor jsme se snažili během našeho projektu »Tradiční řemesla v regionu Euregio Egrensis« vyvrátit.

V průběhu tří let se nám podařilo zorganizovat celkem 5 česko-německých řemeslných workshopů, během nichž jsme se snažili ukázat, že tradiční řemeslo má svůj význam i v dnešní moderní době. Uspořádali jsme řadu projektových dnů určených žákům základních škol, kteří si mohli na vlastní kůži spoustu řemesel vyzkoušet. A děti byly nadšené, i když si občas kromě výrobků odnášely i drobná poranění. Ale o to více byly na svůj výkon hrdé. V neposlední řadě se nám podařilo vylepšit celkem čtyři muzea věnující se tématu tradičních řemesel tak, aby byla pro současného návštěvníka zajímavá, poutavá a hlavně moderní.

HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

Řemesla bývala v minulosti nutnou součástí života, byla zdrojem obživy nebo sloužila pro obstarání základních potřeb. Česko-německé pohraničí bylo v minulosti jedním společným životním prostorem, který byl později rozdělen hranicemi. Celá tato oblast má specifické přírodní podmínky, kde se příliš nedaří zemědělským plodinám, a proto býval tento kraj velmi chudý. K výraznému zlepšení situace došlo během 15. a zejména 16. století díky rozvoji těžby cínových a stříbrných rud. Ovšem úpadek hornictví v 17. století se opět negativně podepsal na životní úrovni místního obyvatelstva, které si muselo začít hledat nové zdroje obživy. To vedlo ke vzniku a rozvoji regionálních tradičních řemesel, jako např. paličkování krajek, výroba dřevěných hraček, lžic, hudebních nástrojů, hřebíků, přezek a prýmků, šití punčoch a rukavic, výroba knoflíků, kartáčů a hřebenů. Většina z nich během 19. století zanikla vlivem rozvoje tovární velkovýroby, ale některé se zachovaly a z ruční výroby přešly na strojovou.

Bohužel v současnosti jsou tato tradiční řemesla stále více na ústupu. Na české i německé straně hranice je obtížné přiblížit řemeslo mladé generaci a vzbudit o něj zájem. Dnes už téměř nevidíte malé kluky, jak si vyřezávají ze dřeva lodičky a píšťalky. Nebo malé holčičky, které si samy šijí oblečky na panenky. A následně volba povolání, jakým je například truhlář nebo tesař, je spíše raritou a sehnat dobrého řemeslníka je stále větší problém.

Přehled tradičních řemesel v regionu Euregio Egrensis

Následující diagram ukazuje výčet typických řemesel pro jednotlivé části příhraničního regionu na české i německé straně. Ve středu diagramu vidíme řemesla, která jsou společná pro celé řešené území.

V minulosti se řemeslníci sdružovali do cechů, které hájily práva a zájmy svých členů, dohlížely na jakost a cenu výrobků a výchovu učedníků. O dřívější hojnosti tradičních řemesel svědčí četnost organizovaných cechů v našem společném prostoru Euregia Egrensis. Zde přinášíme ztvárnění některých cechovních symbolů.

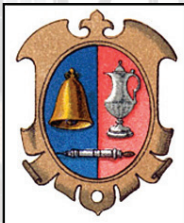 Cínaři	Skláři	Horníci	Hodináři	Kloboučníci
Knoflíkáři	Mědikovci	Hrnčíři	Jircháři	Zedníci

© 2006 Medienwerkstatt Mühlacker
Abbildungen aus: Brockhaus Konversationslexikon, 14. Ausgabe; Band 16; Leipzig, Berlin, Wien 1895

© 2006 Medienwerkstatt Mühlacker
Abbildungen aus: Brockhaus Konversationslexikon, 14. Ausgabe; Band 16; Leipzig, Berlin, Wien 1895

Bohužel některá z řemesel již úplně zanikla, případně se s nimi můžeme setkat pouze v muzeích.

Kolářská dílna.
Zdroj: www.verkehrswerkstatt.de

TRADIČNÍ ŘEMESLA V NOVODOBÉM KABÁTU

Uhlířské řemeslo

Mohlo by se zdát, že uhlířské řemeslo patří dávné minulosti, a obrázky milířů se nám vybaví spíše v souvislosti s nějakým starým filmem nebo pohádkou (například Pyšná princezna). Částečně je to pravda. Uhlířství je jedno z nejstarších řemesel a dřevěné uhlí člověk používá již asi 4000 let. Pálení dřevěného uhlí bylo v minulosti velmi namáhavé a uhlíři žili po mnoho dnů nebo týdnů odloučeni od svých rodin, protože milíře se stavěly daleko od obydlených osad. Nejprve bylo potřeba získat dřevo, které bylo posléze nakupeno do formy milíře, pokryto senem a poté zakryto hlínou. Když byl milíř hotov, mohl se zapálit. Celý proces trval asi týden, během kterého bylo nutné držet tzv. uhlířské stráže. Okamžik tzv. sběru byl a je i dnes rozhodující pro získání optimálně využitelného dřevěného uhlí.

Zdroj: I. Huff, Muzeum uhlířství, Sosa

Dřevěné uhlí dnes používá každý, kdo rád griluje. V současné době už kromě muzeí nemáte možnost vidět na vlastní oči klasické milíře, ale výroba dřevěného uhlí probíhá v autoklávu a výrobní proces se zkrátil na dva dny.

Jak probíhala stavba milíře a jeho průřez můžete vidět na následujících obrázcích.

Těžba břidlice a její zpracování

Těžba břidlice má v Durynsku dlouholetou tradici, primitivní počát-

Zdroj: www.schiefer-denkmal-lehesten.de

ky těžby se datují do období před 13. stoletím. Během práce v lese lidé nacházeli ložiska břidlice, která se vyskytují mělce pod povrchem. Tuto horninu bylo možné poměrně snadno dělit a štípat na tenké desky, které se ukázaly být vhodné pro pokrývání střech. To způsobilo rozmach těžby břidlice, která bývá také označována jako »modré zlato«, protože pomohla regionu na hranici mezi Frankenwaldem a Durynským lesem k bohatství a proslulosti. V polovině 17. století pak byl v durynském městě Lehesten založen cech pokrývačů břidlice.

V následujících letech docházelo v těžbě břidlice k výkyvům a v roce 1999 byla těžba břidlice v dole Lehesten ukončena. Toto rozhodnutí bylo nutné, protože dostupná ložiska již byla maximálně vytěžena. Pro zachování průmyslového dědictví budoucím generacím vznikl v areálu bývalého dolu Durynský břidlicový park Lehesten (Thüringischer Schieferpark Lehesten).

V tomto regionu byla v roce 1910 otevřena první škola pro pokrývačské mistry v Německu. Ta je stále v provozu a dnes je zde všeobecně uznávané inovační centrum pro pokrývačství, které pokračuje

Zdroj: www.lehesten.de

v tradičním řemesle nejmodernějším způsobem a současně uchovává jeho historický odkaz.

Když budete projíždět Durynskem, určitě si povšimnete, že dodnes má většina domů střechu právě z břidlice, což dává kraji specifický ráz. Pokud jste Durynsko dosud nenavštívili, přidáváme pro ilustraci obrázek z Lehenstenu.

Břidlicové tašky mohou mít i zcela jiné využití, než se od nich očekává. Práci s břidlicí si tak mohli vyzkoušet i návštěvníci Festivalu řemesel na Statku Bernard, který se konal v červnu 2018. Zde si lidé mohli vyrobit z tabulek břidlice různé dekorační obrázky do bytu nebo na zahradu pod vedením pana Horsta Merxe a jeho ženy.

Zdroj: Fotoarchiv Statek Bernard

Koželužství

Koželužství je jedním z nejstarších řemesel. Jedná se o zpracování surových zvířecích kůží na usně. Tento proces bývá také označován jako vydělávání nebo činění kůží. Koželužské řemeslo mělo dlouholetou tradici ve městě Hirschberg (na řece Saale) a po založení koželužny v 18. století se stalo pro místní hlavním zdrojem příjmů. Koželužna byla neodmyslitelnou součástí Hirschbergu až do roku 1993, kdy byla kompletně zbořena. Z celého areálu se zachovala pouze administrativní budova, kde bylo otevřeno Muzeum koželužství a historie města Hirschberg. Zde se angažují především bývalí zaměstnanci, aby mohli předávat své příběhy a zkušenosti dalším generacím a historie koželužství tak neupadla v zapomnění.

Koželužna kolem roku 1920 a dnes
Zdroj: www.museum-hirschberg.de

Návštěvníci mají možnost na názorných ukázkách vidět, jak náročná a těžká tato práce byla. Surová stažená kůže se nejprve máčí, aby změkla. Následně se zbavuje zbytků masa, blan a srsti. Manipulace s kůží je přitom fyzicky velmi náročná, kůže jsou těžké a navíc hodně páchnou. Na závěr procesu se kůže louhuje tříslovinou z dubové, bukové nebo jiné kůry, aby změkla. Takto vydělané kůže se pak suší, lisují, barví a leští.

V rámci projektových dnů navštívily muzeum v Hirschbergu děti ze základních škol z Karlovarského kraje, Durynska a Saska. Ukázky činění kůže pro ně byly vždy velkým zážitkem.

Zdroj: Fotoarchiv projektu

Zdroj: Fotoarchiv projektu

Zpracování kůže

Mezi řemesla, která se zabývají zpracováním kůže, řadíme obuvnictví, rukavičkářství, brašnářství, sedlářství nebo řemenářství. Kůže jako přírodní materiál byla člověkem využívána odpradávna k různým účelům. Původně měla chránit v podobě oděvu nebo obuvi před zimou a nepříznivými podmínkami, ale postupem času se z ní stala díky širokým možnostem použití velmi oblíbená surovina.

V česko-saském pohraničí mělo zpracování kůže svoji dlouholetou tradici v podobě rukavičkářství, díky kterému se proslavilo město

Abertamy. Zde založil místní rodák Adalbert Eberhart ve druhé polovině 19. století svoji firmu a rukavice vyvážel do celého světa. Tato tradice se udržela až do 2. světové války, poté místní výroba střídavě upadala a byla znovu obnovována, ale po nepodařené privatizaci místního závodu byla výroba v roce 1998 definitivně ukončena.

Další řemesla jako brašnářství, sedlářství a řemenářství byla v minulosti neodmyslitelně spjata s každým statkem nebo hospodářstvím. Jsou to řemesla hodně příbuzná a v minulosti se také velmi často prolínala. Tito řemeslníci museli zajistit výrobu sedel, chomoutů, postrojů, potahovali kůží kočáry.

Sedlářský koník – vybavení pro ruční šití kůže.
Zdroj: Archiv projektu

V současné době probíhá výroba kožených výrobků ve dvou rovinách. Jednak je to plně automatizovaný provoz, který ovšem nemůžeme považovat za řemeslo jako takové. Drobní řemeslníci se většinou věnují čistě ruční práci, nebo ruční práci kombinují se zapojením strojů a moderních technologií. Samotná ruční práce je již v dnešní době spíše luxusní záležitostí, protože časová náročnost výroby se promítá do ceny. Během realizace projektu jsme měli možnost setkat se s celou řadou řemeslníků, kteří vyrábějí pásky, brašny, peněženky, pouzdra apod., a každý z nich má svůj specifický »rukopis«.

Peněženky z dílny paní Dubcové.
Zdroj: Archiv projektu

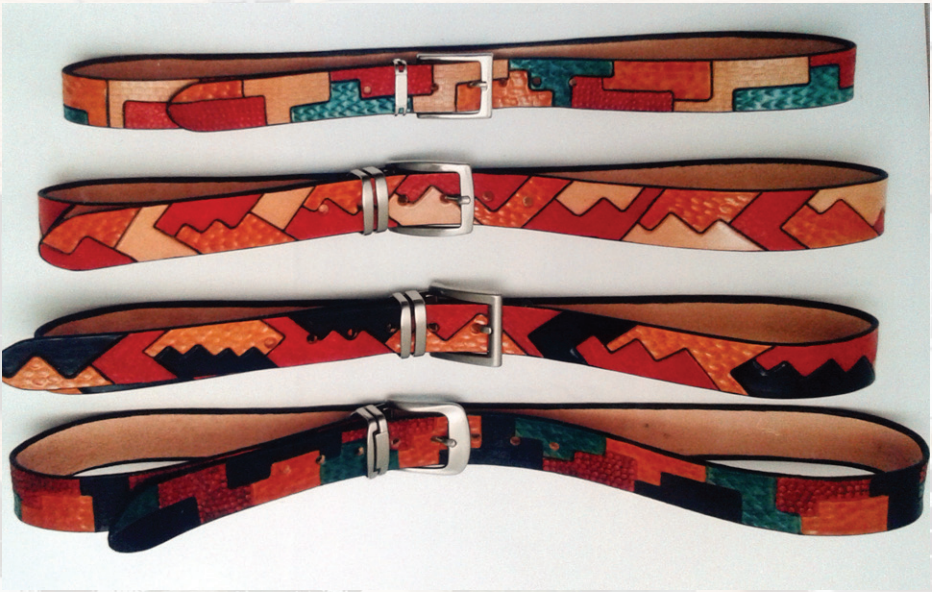

Opasky zdobené rytím do kůže od pana D´Agnola.
Zdroj: Archiv projektu

Paní Spörl z Hirschbergu při výrobě kožených klíčenek na Festivalu řemesel.
Zdroj: Archiv projektu

Řemeslníky, kteří se zabývají zpracováním kůže, jsme zapojili jak do Festivalů řemesel, tak i do řemeslných workshopů a projektových dnů pro děti. Výsledkem je například krásný betlém vytepaný do kůže, který můžete vidět každoročně v období adventu na výstavě betlémů na Statku Bernard.

Zdroj: Archiv projektu

Dalším ručním výrobkem, který spojil hned dvě řemesla, je zrenovovaný kovářský měch z Fotomuzea řemesel na Statku Bernard. Na jeho renovaci se podíleli jak řemeslníci věnující se kožedělné výrobě, tak i truhlář, který musel opravit jeho konstrukci.

Zdroj: Archiv projektu

Během projektu jsme měli možnost setkat se i s řemeslem, které je téměř na ústupu, a tím je sedlářství. Do našeho projektu se nám podařilo zapojit pana Jelínka z Hanušovic, který se jako jeden z mála tomuto řemeslu stále věnuje a má i svoji vlastní sedlářskou firmu. O zakázky nemá nouzi, horší je to s kvalifikovanými řemeslníky. Během řemeslného workshopu věnovanému renovaci kočáru dokázal spolu s ostatními proměnit staré torzo v nádherný reprezentativní kočár, což ukazují i následující fotografie.

Zdroj: Archiv projektu

Truhlářství

Truhlářství je krásné voňavé řemeslo, jehož hlavní surovinou je dřevo. Je jedním z podoborů dřevařství a dále se dělí na 3 další typy, jak ukazuje následující diagram.

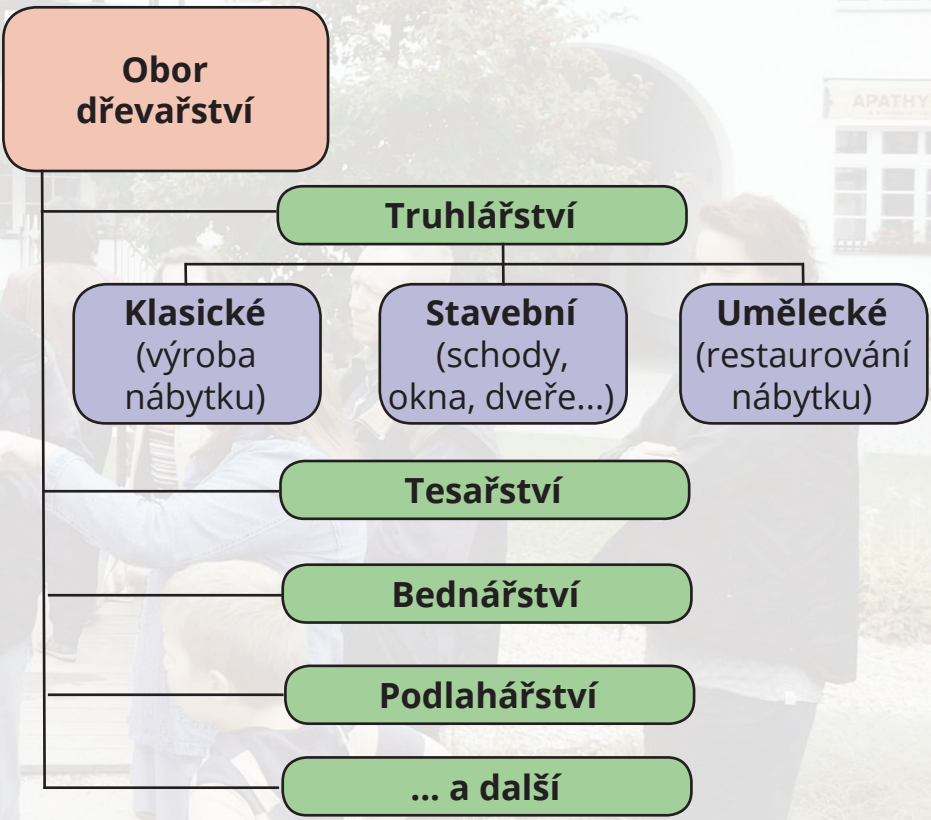

V současné době nabízí v celé ČR přes 90 středních škol vyučení v oboru truhlář (v Karlovarském kraji v Kynšperku nad Ohří), umělecké truhlářství a řezbářství se vyučuje pouze na 7 školách.

Projektu »Tradiční řemesla v regionu Euregio Egrensis« se zúčastnila řada truhlářů jak z Karlovarského kraje, tak i z Německa. Zapojili se do řemeslných workshopů, kde pracovali na zadaném tématu samostatně nebo spolupracovali s ostatními řemeslníky při realizaci

Pan Frotscher z Gefellu při práci a s hotovým výrobkem.
Zdroj: Archiv projektu

společných výstupů. Samostatné zadání dostali truhláři při výrobě betlémů a renovaci exponátů Fotomuzea řemesel.

Pan Březovský při renovaci kovářského měchu.
Zdroj: Archiv projektu

Vozík před renovací.
Zdroj: Archiv projektu

Renovace vozíku.
Zdroj: Archiv projektu

Součinnost více řemesel si vyžádaly workshopy, při kterých vznikaly větší výrobky (vánoční pyramida, renovace kočáru, nakloněná kajuta). Vánoční pyramida v sobě nese prvky saských a českých tradic. Pyramida sama o sobě pochází z německé části Krušnohoří. Součástí projektové pyramidy je prosklená otočná vitrína, kde jsou prezentovány výrobky českých řemeslníků (řezbář, kovář, keramička) s českými náměty.

Pyramida - stavba. Vpravo velikonoční varianta.
Zdroj: Archiv projektu

Vánoční verze pyramidy.
Zdroj: Archiv projektu

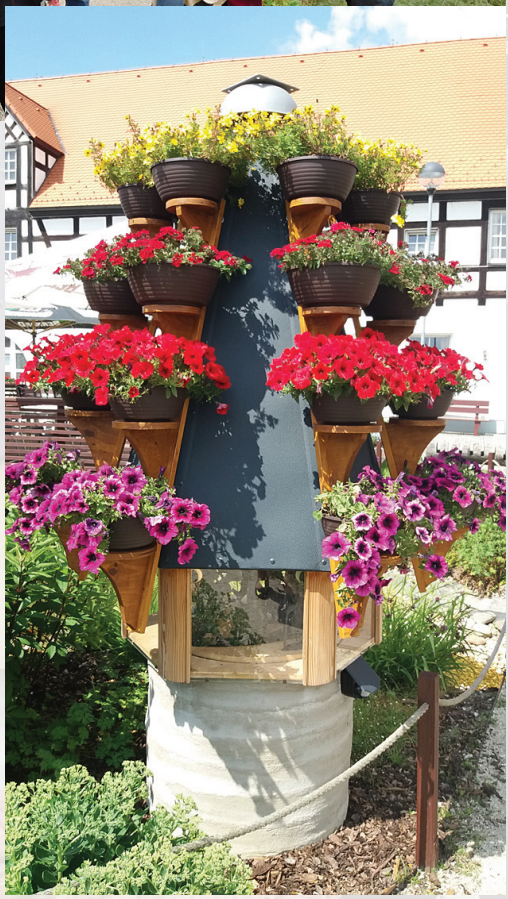

Letní podoba pyramidy.
Zdroj: Archiv projektu

Nakloněná kajuta má simulovat pocit na potápějící se lodi. Během její výroby se truhláři zapojili především při vybavení interiéru – dřevěné obložení, stůl, police apod.

Stavba kajuty.
Zdroj: Archiv projektu

Hotová kajuta.
Zdroj: Archiv projektu

Truhláři se zapojili i do projektových dnů pro žáky základních škol, během kterých si mohly děti vyzkoušet truhlářské řemeslo.

Zdroj: Archiv projektu

Řezbářství

Řezbářství je umělecko-řemeslným oborem s velmi dlouhou tradicí a řadí se ke starodávným řemeslům. Bylo to dáno tím, že dřevo bylo vždy nejdostupnějším a nejlevnějším materiálem. Zpočátku se ze dřeva vyráběly různé nástroje pro práci, nádobí do kuchyně a náboženské předměty. Později díky stále větší zručnosti řemeslníků se

řezbáři uplatňovali při vytváření ozdobných prvků na nábytku, schodištích, zábradlích apod. Svoji tradici má řezbářství i v oblasti Krušnohoří, jak na české, tak i na saské straně. Vyráběly se zde dřevné hračky, vánoční ozdoby, betlémy, vánoční pyramidy, louskáčky, stromečky, zvířátka, ozdobné oblouky, dýmající panáčci a další. Některé výrobky nebo používané techniky byly dokonce tak unikátní, že jste se s nimi mohli setkat jen v tomto regionu.

Typickým reprezentantem v této oblasti byly krušnohorské betlémy. Pro ně jsou charakteristické drobné detailně propracované figurky, vysoké 2 – 5 cm, vyřezávané z brslenu, což je keř s velmi tvrdým dřevem.

Loubkový stromeček.
Zdroj: Archiv projektu

Dalším příkladem místního tradičního výrobku je loubkový stromeček – jedná se o výrobek z jednoho kusu lipového dřeva, na kterém se pomocí dláta vytváření jednotlivé hobliny. Stromečky byly součástí vánočních pyramid nebo tvořily samostatnou dekoraci.

Pro výrobu dřevěných zvířátek se na německé straně Krušných hor používala unikátní technika, tzv. soustružení obručí. Na soustruhu se do dřevěné obruče vyřezala kontura zvířete a následně se z obruče odštípnutím nebo odříznutím oddělovaly jednotlivé figurky. Ty se mohly pak dále dotvářet dalším vyřezáváním nebo malováním.

Zdroj: https://krusnohori-bez-hranic.cz/lidove-umeni-krusnych-hor

Do projektu se nám podařilo zapojit řezbáře z Čech i Německa. Zajímavé byly i techniky, které tito řemeslníci používali. Kdo by si myslel, že řezbářství je pouze o titěrné práci s dlátem, zřejmě by byl překvapen, kdyby viděl řezbáře s motorovou pilou. Tato technika se používá na výrobu větších předmětů, různých zahradních plastik, laviček nebo soch. Jak takové dílo vzniká, ukazuje fotodokumentace z řemeslných workshopů projektu.

Zdroj: Archiv projektu

Kromě těchto velkých plastik, jsme měli díky projektu možnost obdivovat i jemnou práci mistrů řezbářů. Jako jeden příklad za všechny, můžeme představit betlém vyřezaný z jednoho kusu dřeva, jehož figurky jsou propojeny články řetězu.

Zdroj: Archiv projektu

Své znalosti z oboru předávali během projektových dnů řezbáři i dětem základních škol. Řezbářské stanoviště bylo mezi dětmi velmi oblíbené, i přesto že se jejich snažení většinou neobešlo bez drobných zranění. Děti pak ostatním hrdě předváděly své prstíky s náplastmi.

Zdroj: Archiv projektu

Kovářství

Počátky kovářství sahají až do doby železné a z primitivních technik se řemeslo vyvíjelo až do současné podoby, přičemž základní technologie se za několik tisíc let prakticky nezměnily. Kovářství bylo v minulosti velmi rozšířené, kovárna byla v každé vesnici a vyráběly se radlice, kosy, srpy, lopaty, motyky postroje a další řemeslné nástroje. Kováři měli v českých zemích zvláštní společenské postavení – byli často zástupci obce a kovárna byla místem společenských setkání.

Kovářské řemeslo se stále vyučuje na středních školách v oborech umělecký kovář a zámečník. Ani dnešní kovář nemá o práci nouzi, což je ale dáno hlavně tím, že kovářů v posledních letech ubývá. Mezi jejich zakázky patří ploty, branky, zábradlí, mříže, umělecké předměty, šperky, podkovy, krbové nářadí, věšáky apod. A i přesto, že řada těchto výroků se dá zakoupit mnohem levněji ve velkých hobby marketech, nevyrovnají se kvalitou ruční kovářské práci.

Kováři a zámečníci se stali také součástí projektu a zapojili se do Festivalu řemesel a workshopů zaměřených na výrobu pyramidy a její vnitřní výzdoby, renovaci kočáru nebo tvorbu modelu potápějící se kajuty.

Část betlému z kovu a vnitřní výzdoba pyramidy (motiv pohádky Kocour Mikeš).
Zdroj: Archiv projektu

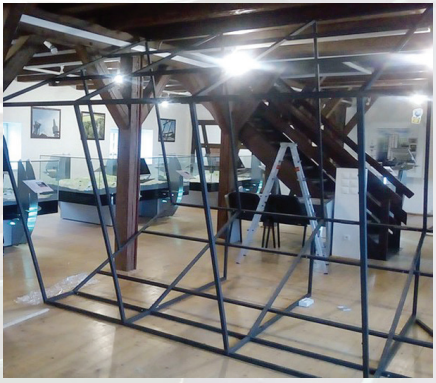

Konstrukce kajuty a kovové části kočáru.
Zdroj: Archiv projektu

Co kovářské řemeslo obnáší, měly možnost si vyzkoušet i děti během projektových dnů na Statku Bernard.

Zdroj: Archiv projektu

ZAJÍMAVÉ ŽIVOTNÍ PŘÍBĚHY ŘEMESLNÍKŮ

Během všech festivalů a workshopů jsme kromě sledování řemeslníků při práci měli možnost dozvědět se i celou řadu jejich zajímavých životních příběhů a cest, které je k řemeslu přivedly. O ty nejzajímavější bychom se chtěli podělit i s vámi.

Paní Valerie Dubcová se věnuje brašnářství, které se naučila od svého kamaráda, až později zjistila, že kožedělné výrobě se věnoval kdysi i její dědeček, po kterém podědila staré nářadí. Pan D´Agnolo zase našel cestu k brašnářskému řemeslu díky své motorce, na kterou si nechal u svého známého ušít brašnu. Řemeslo ho natolik nadchlo, že se ho začal učit, a když jej dostatečně ovládl, založil si svoji živnost. I bratr pana D´Agnola je velmi zručným řemeslníkem – původně se vyučil zámečníkem, věnuje se klempířství a pokrývačství a postupem času se naučil i tesařině. Nejprve svoji zručnost otestoval na rekonstrukci svého vlastního domu a dnes pracuje i na velmi náročných zakázkách v památkově chráněných objektech.

Zajímavé jsou i příběhy řezbářů, protože řezbářství se dnes na školách již nevyučuje. Podle řezbáře pana Krejčího je zručnost k řemeslu dar. On sám žádný řemeslný obor nevystudoval, ale práce se dřevem ho provázela už od dětství. Jako kluk nikdy nešel ven bez nože, kterým si vyřezával figurky nebo lodičky z kůry. Jeho dětským snem bylo mít toulec plný šípů a vlastní luk. A tento sen si díky svému řemeslu splnil – šípy a luky sám vyrábí. K řezbářství se dostal vlastně náhodou. Coby nezaměstnaný prošel rekvalifikačním kurzem na podporu

malého podnikání, jehož součástí bylo vypracování podnikatelského záměru. A protože jeho záměr úřad práce vyhodnotil jako kvalitní, dostal dotaci na počáteční vybavení a začal se živit řemeslem. Jeho sortiment je hodně široký a rozmanitý, ale zajímavostí je, že vyrábí i řezbářské nástroje. V rámci své práce totiž zjistil, že mu určité typy dlát při práci chybí, tak si je začal vyrábět sám, aby si ulehčil a zefektivnil práci. Pan Krejčí je nejen šikovným řemeslníkem, ale zároveň je pro ostatní řezbáře velkým vzorem a také učitelem.

ZÁVĚR

V období tří let trvání projektu »Tradiční řemesla v regionu Euregio Egrensis« jsme měli možnost setkat se s řadou šikovných českých a německých řemeslníků při různých příležitostech. Všichni mají jedno společné, bez ohledu na obor nebo místo, odkud pocházejí, a to lásku ke svému řemeslu, poctivost a úctu k práci ostatních. Výměna zkušeností nezůstala jen prázdnou frází, ale stala se skutečností. Při společných akcích řemeslníci sledovali jeden druhého, učili se vzájemně novým postupům, komunikovali spolu, a to i přes jazykovou bariéru, která mezi nimi občas byla. Věříme, že navázané kontakty a přátelství budou pokračovat i po skončení projektu.

Stejně tak pevně doufáme, že u dětí, které se zúčastnily projektových dnů na české i německé straně hranice, vzbudili řemeslníci zájem o řemeslo jako takové, a až se tyto děti budou rozhodovat o svém budoucím povolání, vzpomenou si na zajímavé zážitky a zvolí si jedno z tradičních řemesel. Jen tak si můžeme tuto tradici uchovat i pro další generace.

ZDROJE

Zmapování tradičních řemesel v česko-německém pohraničí [online]. Dostupné z: https://www.statek-bernard.cz/zmapovani-tradicnich-remesel-v-ceskonemeckem-pohranici-prostrednictvim-setreni-a-pruzkumu.

Tradiční řemesla v regionu Euregio Egrensis – část německá oblast.

POZNÁMKY:

Bemerkungen:

Quellen

Kartierung traditioneller Handwerke im tschechisch-deutschen Grenzraum [online].

Zugänglich unter: https://www.statek-bernard.cz/zmapovani-tradicnich-remesel-v-ceskonemeckem-pohranici-prostrednictvim-setreni-a-pruzkumu

Traditionelle Handwerke in der Euregio Egrensis - Teil deutscher Raum

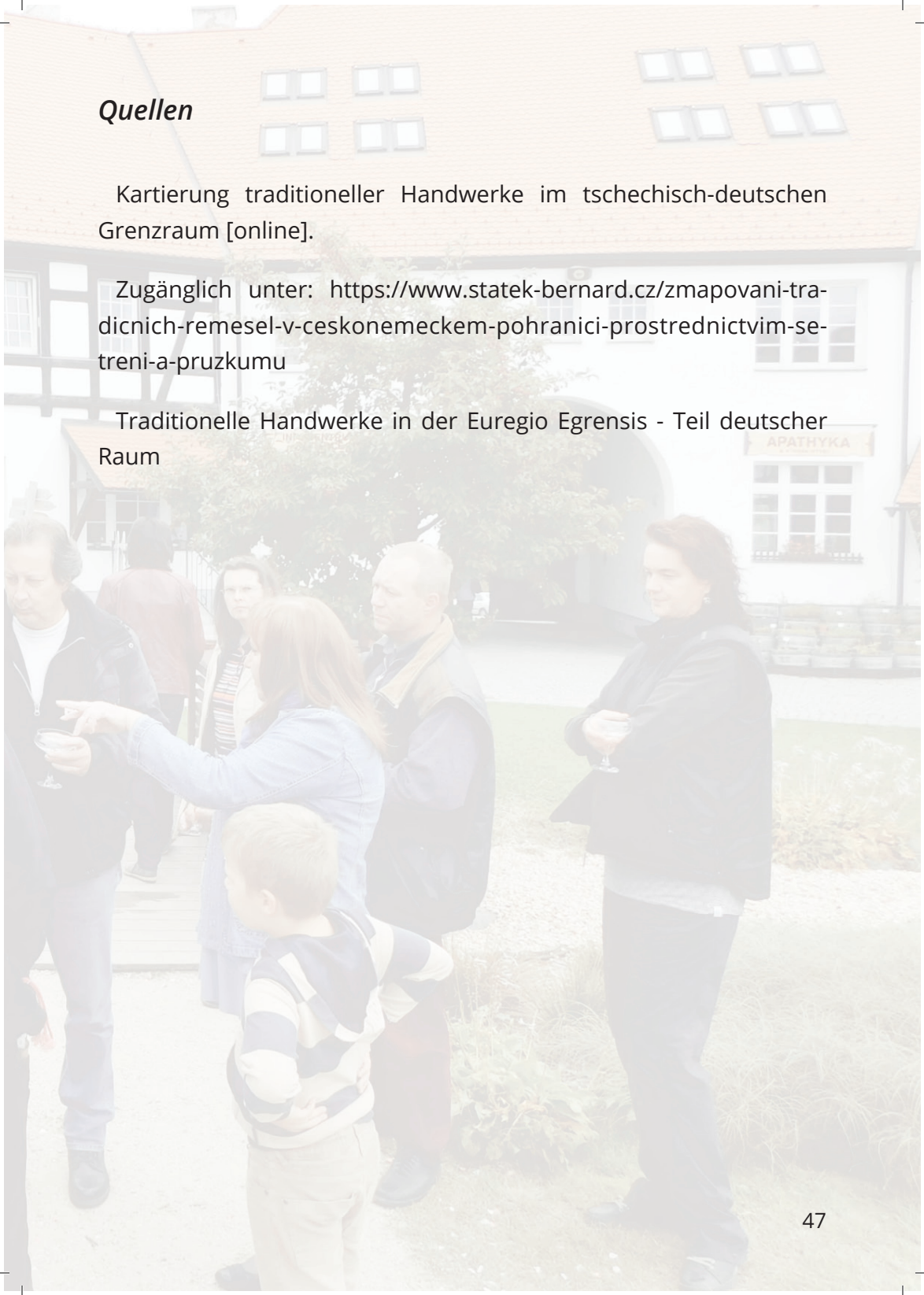

EPILOG

In den drei Jahren des Projekts „Traditionelle Handwerke in der Euregio Egrensis“ hatten wir die Gelegenheit, zahlreiche fachkundige tschechische und deutsche Handwerker bei verschiedenen Anlässen kennenzulernen. Sie alle haben eines gemeinsam, unabhängig von der Disziplin oder dem Ort, woher sie stammen, nämlich Liebe für ihr Handwerk, Ehrlichkeit und Respekt für die Arbeit anderer. Der Erfahrungsaustausch ist nicht nur eine leere Phrase geblieben, sondern wurde Wirklichkeit. Während der gemeinsamen Veranstaltungen beobachteten sich die Handwerker gegenseitig, lernten neue Verfahren und kommunizierten trotz der Sprachbarriere miteinander. Wir glauben, dass die angeknüpften Kontakte und Freundschaften auch nach Projektende bestehen bleiben.

Ebenso hoffen wir fest, dass bei Kindern, die an den Projekttagen auf tschechischer und deutscher Seite der Grenze teilgenommen haben, die Handwerker Interesse am Handwerk geweckt haben, und wenn sich diese Kinder für ihren zukünftigen Beruf entscheiden werden, erinnern sie sich an die interessanten Erfahrungen und eine der traditionellen Handwerke auswählen. Nur so können wir diese Tradition auch für zukünftige Generationen beibehalten.

guren oder Rindenboote zu schnitzen. Sein Kindheitstraum war, einen Pfeilköcher voller Pfeile und seinen eigenen Bogen zu besitzen. Und dieser Traum ist dank seines Handwerks in Erfüllung gegangen - Pfeile und Bögen produziert er selbst. Zum Holzschnitzen kam er durch Zufall. Als Arbeitsloser absolvierte er einen Umschulungskurs zur Unterstützung kleiner Unternehmen, der die Entwicklung eines Businessplans beinhaltete. Und weil sein Projekt vom Arbeitsamt als gut bewertet wurde, erhielt er einen Zuschuss für die Erstausrüstung und begann seinen Lebensunterhalt mit Handwerk zu verdienen. Sein Sortiment ist sehr breit und abwechslungsreich, es ist aber interessant, dass auch Schnitzwerkzeuge hergestellt werden. Bei seiner Arbeit stellte er fest, dass er bestimmte Meißel-Typen vermisste, und begann sie selbst zu fertigen, um die Arbeit einfacher und effizienter zu gestalten. Herr Krejčí ist nicht nur ein erfahrener Handwerker, er ist für andere Schnitzer gleichzeitig ein großes Vorbild und Lehrer.

INTERESSANTE LEBENSGESCHICHTEN VON HANDWERKERN

Bei allen Festivals und Workshops konnten wir neben der Beobachtung der Handwerker bei der Arbeit auch eine ganze Reihe interessanter Lebensgeschichten erfahren, die sie zum Handwerk führten. Die interessantesten möchten wir mit Ihnen teilen.

Frau Valerie Dubcová widmet sich der Täschnerei, die sie von ihrem Freund erlernt hat. Erst später erfuhr sie, dass auch ihr Großvater, von dem sie alte Werkzeuge geerbt hatte, in Lederbearbeitung tätig war. Herr D'Agnolo fand seinen Weg zum Täschner-Handwerk wegen seines Motorrads und einer von seinem Bekannten genähten Motorradtasche. Das Handwerk hat ihn so begeistert, dass er anfing es zu erlernen, und als er es ausreichend beherrschte, gründete er sein Gewerbe. Auch sein Bruder ist ein sehr geschickter und kunstfertiger Handwerker - er hat ursprünglich eine Schlosserausbildung absolviert, später widmete er sich der Klempner- und Dachdeckerarbeit und lernte dazu im Laufe der Zeit auch Zimmerei. Zunächst testete er sein Können an der Rekonstruktion seines eigenen Hauses und heute arbeitet er an sehr anspruchsvollen Aufträgen in denkmalgeschützten Gebäuden.

Interessant sind auch die Geschichten von Holzschnitzern, da heute an Schulen keine Holzschnitzerei mehr gelehrt wird. Laut Holzschnitzer Herr Krejčí ist die handwerkliche Fertigkeit ein Geschenk. Er selbst hat kein Handwerk gelernt, aber er hat seit seiner Kindheit mit Holz gearbeitet. Als Junge ging er nie ohne Messer aus, um Fi-

Quelle: Projektarchiv

Teil der Krippe aus Metall und der Innendekoration der Pyramide (Motiv des Märchens Kater Mikeš).
Quelle: Projektarchiv

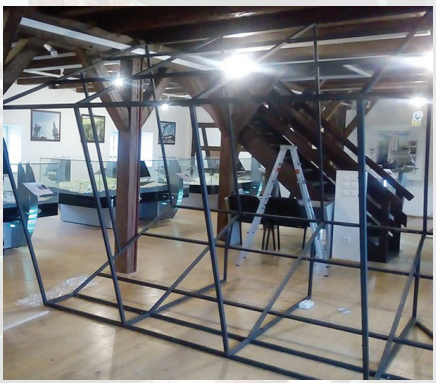

Kabinenbau und Wagenmetallteile.
Quelle: Projektarchiv

Kinder konnten während der Projekttage auf dem Hof Bernard das Schmiedehandwerk ausprobieren.

Schmiedekunst

Die Anfänge der Schmiedekunst reichen bis in die Eisenzeit zurück, und aus primitiven Techniken entwickelte sich das Handwerk in seine heutige Form, wobei die Basistechnologien während mehrerer tausend Jahren praktisch unverändert geblieben sind. Die Schmiedekunst war in der Vergangenheit weit verbreitet, eine Schmiede befand sich in jeder Gemeinde und man stellte Pflugscharen, Sensen, Sicheln, Schaufeln, Hacken, Geschirr und andere Handwerkzeuge her. Die Schmiede hatten in den böhmischen Ländern eine besondere soziale Stellung - sie waren oft Gemeindevertreter und deren Schmiede war ein Ort sozialer Zusammenkünfte.

Das Schmiedehandwerk wird immer noch an weiterführenden Schulen in Fächern Kunstschmied und Schlosser unterrichtet. Selbst der heutige Schmied hat keine Not an Arbeit, was vor allem darauf zurückzuführen ist, dass die Anzahl der Schmiede in den letzten Jahren zurückgegangen ist. Zu ihren Aufträgen gehören Zäune, Tore, Geländer, Gitter, Kunstgegenstände, Schmuck, Hufeisen, Kaminwerkzeuge, Kleiderbügel usw. Trotz der Tatsache, dass viele dieser Produkte in großen Hobbymärkten viel billiger verkauft werden, entsprechen sie nicht der Qualität der manuellen Schmiedearbeit.

Schmiede und Schlosser wurden ebenfalls Teil des Projekts und nahmen am Festival der Handwerke und Workshops teil, die sich auf Herstellung der Pyramide und deren Innendekoration, Kutschenrenovierung oder die Schaffung eines Modells der sinkenden Kajüte konzentrierten.

Quelle: Projektarchiv

Neben diesen großen Skulpturen konnten wir im Zuge der Projektabwicklung auch die feine Arbeit der Holzschnitzer-Meister bewundern. Als ein Beispiel für alle können wir eine aus einem Stück Holz geschnitzte Krippe vorstellen, deren Figuren durch Kettenglieder verbunden sind.

Quelle: Projektarchiv

Ihr Fachwissen übergaben die Schnitzer während der Projekttage auch an Grundschulkinder. Der Schnitzer-Standort war bei den Kindern sehr beliebt, obwohl ihre Bemühungen meist nicht ohne Verletzungen blieben. Stolz präsentierten die Kinder den anderen die Wundpflaster.

Quelle: Projektarchiv

Für die Erzeugung von Holztieren hatte man auf der deutschen Seite des Erzgebirges eine einzigartige Technik verwendet, das sogenannte Reifendrehen. Die Kontur des Tieres wurde in den hölzernen Reifen auf der Drehmaschine geschnitten, und dann wurden die einzelnen Figuren durch Abkneiffen oder Abschneiden vom Reifen getrennt. Diese konnten dann durch weiteres Schnitzen oder Malen weiter geformt werden.

Quelle: https://krusnohori-bez-hranic.cz/lidove-umeni-krusnych-hor

Es ist uns gelungen, Holzschnitzer aus Böhmen und Deutschland in das Projekt einzubeziehen. Interessant waren auch die Techniken, die diese Handwerker verwendeten. Wer gedacht hätte, dass das Schnitzen nur Arbeit mit winzig kleinen Meißeln bedeutet, der wäre wahrscheinlich überrascht, einen Holzschnitzer mit Motorsäge gesehen zu haben. Mit dieser Technik werden größere Gegenstände, verschiedene Gartenskulpturen, Bänke oder Skulpturen hergestellt. Wie ein solches Werk entsteht, zeigt die fotografische Dokumentation der Handwerksworkshops des Projekts.

auf tschechischer als auch auf sächsischer Seite. Es wurden Holzspielzeug, Weihnachtsschmuck, Weihnachtskrippen, Weihnachtspyramiden, Nussknacker, Weihnachtsbäume, Tiere, Schwibbögen, rauchende Figuren und weitere Gegenstände hergestellt. Einige Produkte oder Techniken waren sogar dermaßen einzigartig, dass man diesen nur in dieser Region begegnen konnte.

Ein typischer Gegenstand in diesem Bereich waren die Erzgebirge--Krippen. Charakteristisch für sie sind kleine, kunstvoll und minuziös ausgearbeitete 2 - 5 cm hohe Figuren, aus Spindelstrauch geschnitzt, einem Baumgewächs mit sehr hartem Holz.

Ein anderes Beispiel für ein lokales traditionelles Produkt ist ein Laubbaum - aus einem einzelnen Stück Lindenholz, auf dem mit Meißel die einzelnen Späne hergestellt werden. Die Bäume waren Bestandteil der Weihnachtspyramiden oder bildeten eine separate Dekoration.

Laubbaum.
Quelle: Projektarchiv

Tischler nahmen an Projekttagen für Grundschüler teil, an denen Kinder das Schreinerhandwerk erproben konnten.

Quelle: Projektarchiv

Schnitzerei

Die Schnitzerei ist ein Kunsthandwerksfachgebiet mit einer sehr langen Tradition und zählt zu den althergebrachten Handwerksberufen. Dies lag daran, dass Holz immer das zugänglichste und billigste Material war. Zu Beginn wurden verschiedene Arbeitswerkzeuge, Küchengeschirr und religiöse Gegenstände aus Holz hergestellt. Dank der zunehmenden Fertigkeit der Handwerker schufen Holzschnitzer später dekorative Elemente auf Möbeln, Treppen, Geländern usw. Die Holzschnitzerei hat eigene Tradition auch im Erzgebirge, sowohl

Die geneigte Schiffskajüte sollte das Gefühl eines sinkenden Schiffes simulieren. Die Tischler waren während ihrer Herstellung hauptsächlich in der Inneneinrichtung tätig - Holzverkleidung, Tisch, Regale usw.

Aufbau der Schiffskajüte.
Quelle: Projektarchiv

Fertige Schiffskajüte.
Quelle: Projektarchiv

Weihnachtsversion der Pyramide.
Quelle: Projektarchiv

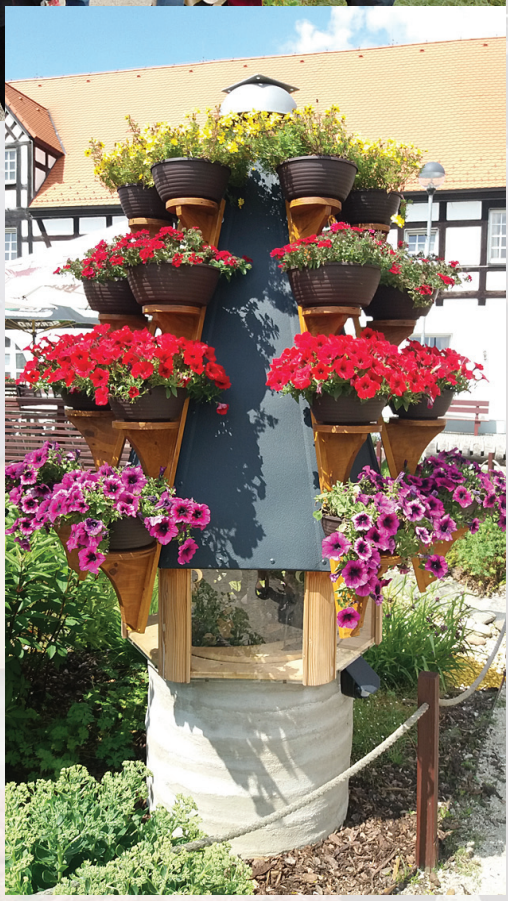

Sommersversion der Pyramide.
Quelle: Projektarchiv

Die Zusammenwirkung mehrerer Handwerke erforderten Workshops, in denen größere Erzeugnisse geschaffen wurden (die Weihnachtspyramide, die Wagenrenovierung, die geneigte Schiffskajüte). Die Weihnachtspyramide trägt in sich Elemente sächsischer und tschechischer Traditionen. Die Pyramide selbst stammt aus dem deutschen Teil des Erzgebirges. Ein Bestandteil der Projektpyramide ist eine rotierende Glasvitrine, in der Produkte tschechischer Handwerker (ein Holzschnitzer, ein Schmied, eine Keramikerin) mit tschechischen Motiven präsentiert sind.

Pyramide – Aufbau. Rechts Osterversion.
Quelle: Projektarchiv

Kleinwagen vor der Renovierung.
Quelle: Projektarchiv

Renovierung eines Kleinwagens.
Quelle: Projektarchiv

mit anderen Handwerkern zusammenarbeiteten, um gemeinsame Ergebnisse zu realisieren. Für die Herstellung von Krippen und die Renovierung der Exponate des Fotomuseums der Handwerke wurde den Schreinern ein separater Auftrag erteilt.

Herr Březovský während der Renovierung des Schmiedebalgs.
Quelle: Projektarchiv

An dem Projekt »Traditionelles Handwerk in der Euregio Egrensis« beteiligten sich mehrere Schreiner sowohl aus der Karlsbader Region als auch aus Deutschland. Sie engagierten sich in Handwerkerworkshops, in denen sie an einem vorgegebenen Thema allein oder

Herr Frotscher aus Gefell bei der Arbeit und mit dem fertigen Produkt.
Quelle: Projektarchiv

Schreinerei

Die Schreinerei ist ein wunderschönes duftendes Handwerk, dessen Hauptrohstoff Holz ist. Es ist eine der Bereiche der Holzbearbeitung und ist weiter in drei andere Arten unterteilt, wie in der folgenden Abbildung dargestellt.

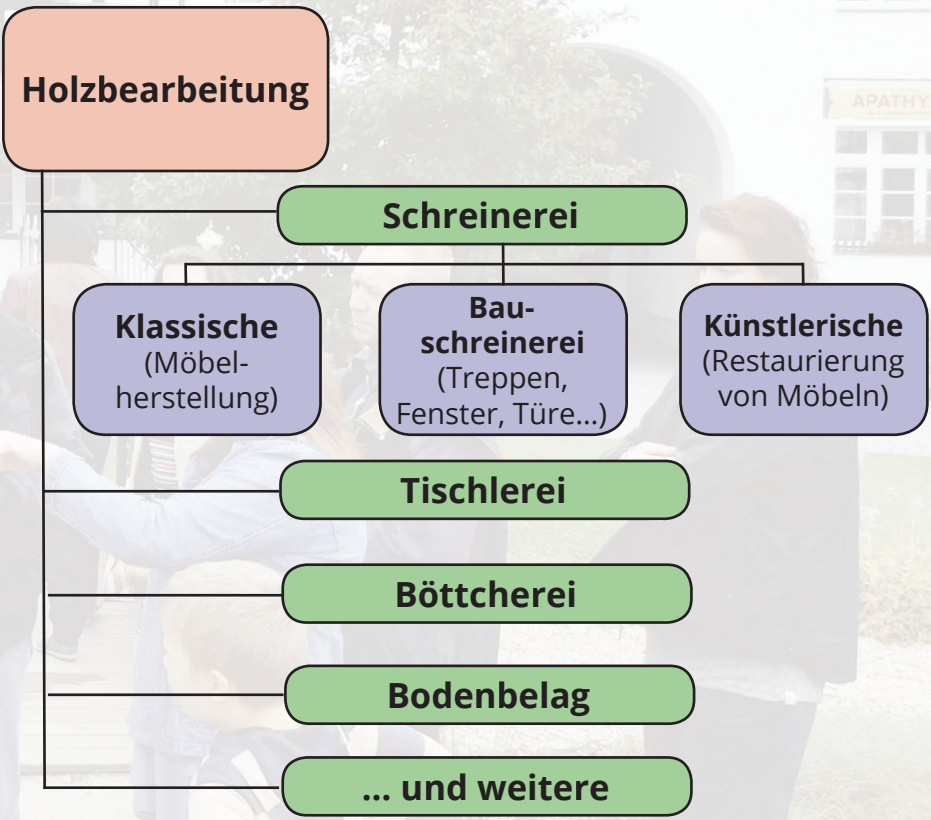

Heutzutage gibt es in der ganzen Tschechischen Republik (in der Karlsbader Region, in Kynšperk nad Ohří) über 90 weiterführende Schulen, die Schreinerausbildung anbieten, die Schreiner- und Holzschnitzkunst wird in 7 Schulen gelehrt.

Quelle: Projektarchiv

Quelle: Projektarchiv

Während des Projekts konnten wir auch ein Handwerk kennenlernen, das fast verschwunden ist, und das ist Sattlerhandwerk. In unser Projekt konnten wir Herrn Jelínek aus Hanušovice einbeziehen, der sich als einer der wenigen noch diesem Handwerk widmet und auch eine eigene Sattlerei besitzt. Auch bei ihm besteht Auftragsstau, wozu der Handwerkerfachkräftemangel beiträgt. Während eines der Kutschenrenovierung gewidmeten Handwerksworkshops gelang es ihm zusammen mit anderen einen Torso einer alten Kutsche in eine prunkhafte repräsentative Kutsche zu verwandeln, wie die folgenden Fotos bezeugen.

Lederhandwerker waren sowohl an Handwerksfesten als auch an Workshops und Projekttagen für Kinder beteiligt. Das Ergebnis ist zum Beispiel eine schöne ins Leder gehämmerte Weihnachtskrippe, die Sie alljährlich während der Adventszeit in der Krippenausstellung im Hof Bernard sehen können.

Quelle: Projektarchiv

Ein weiteres handgefertigtes Produkt, das gleich zwei Kunsthandwerke vereinte, ist der renovierte Schmiedebalg aus dem Fotomuseum der Handwerke im Hof Bernard. An seiner Renovierung beteiligten sich Leder-Handwerker, sowie ein Schreiner, der seine Konstruktion reparieren musste.

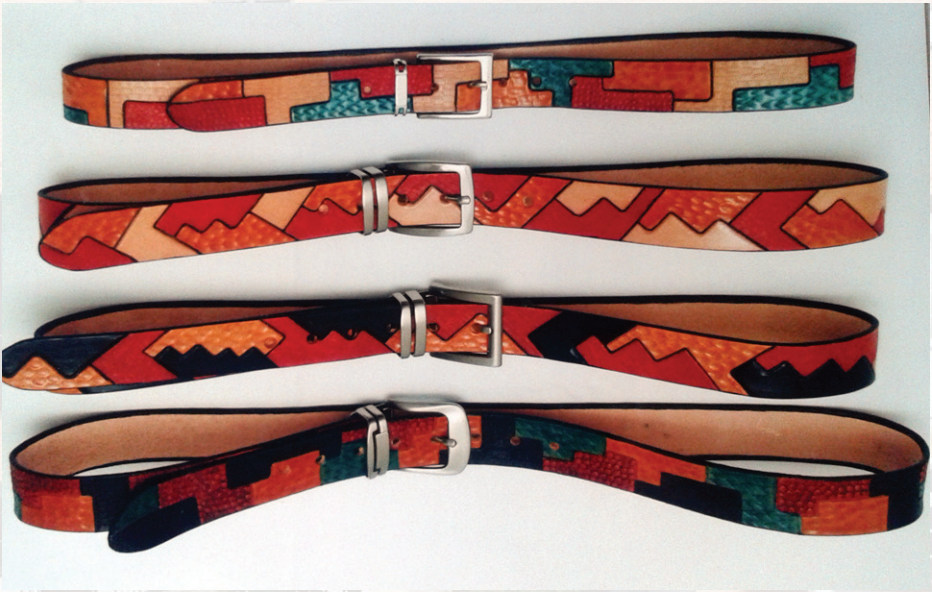

Mit Ledergravur dekorierte Gürtel von Herrn D'Agnolo.
Quelle: Projektarchiv

Frau Spörl aus Hirschberg bei Produktion von Lederschlüsseltaschen beim Handwerk-Festival.
Quelle: Projektarchiv

Derzeit werden Lederprodukte in zwei Ebenen hergestellt. Einerseits ist es ein vollautomatischer Arbeitsvorgang, der jedoch nicht als Handwerk angesehen werden kann. Kleine Handwerker erledigen meist nur reine Handarbeit oder kombinieren Handarbeit mit Einbeziehung von Maschinen und moderner Technologien. Alleinige Handarbeit ist heutzutage eher ein Nischen-Luxuserzeugnis, da sich die Produktionszeit im Preis widerspiegelt. Bei Projektumsetzung konnten wir mehreren Handwerkern begegnen, die Gürtel, Taschen, Brieftaschen, Etuis usw. herstellen, und jeder von ihnen hat seine eigene »Handschrift«.

Brieftaschen aus der Werkstatt Frau Dubcová.
Quelle: Projektarchiv

ganze Welt. Diese Tradition blieb bis zum Zweiten Weltkrieg bestehen, danach ist die lokale Produktion wechselweise zurückgegangen und danach war sie wieder erneuert, nach der misslungenen Privatisierung des lokalen Werks wurde die Produktion jedoch 1998 endgültig eingestellt.

Andere Handwerke wie Täschnerei, Sattlerei und Riemenmacher waren in der Vergangenheit mit jedem Bauernhof oder Bauerngut verbunden. Die Handwerke sind sehr verwandt und in der Vergangenheit waren sie oft miteinander verflochten. Diese Handwerker mussten die Herstellung von Sätteln, Kumten, Geschirr sicherstellen, ebenso beschichteten sie einen Wagen mit Haut.

Sattlerpferd (Sattlerbock) – die Ausstattung fürs Handnähen. Quelle: Projektarchiv

Quelle: Projekt-Fotoarchiv

Lederbearbeitung

Unter lederverarbeitende Handwerke gehören Schuhmacher, Handschuhmacher, Täschner, Sattler und Riemenmacher. Die Haut als Naturwerkstoff wird vom Menschen seit Urzeiten für verschiedene Zwecke verwendet. Ursprünglich sollte sie in Form von Kleidung oder Schuhen vor Kälte und ungünstigen Bedingungen schützen, wurde jedoch im Laufe der Zeit durch seine vielfältigen Einsatzmöglichkeiten zu einem beliebten Rohstoff.

Im tschechisch-sächsischen Grenzland hatte die Lederverarbeitung eine langjährige Tradition in der Handschuhherstellung, welche die Stadt Abertamy/Abertham berühmt machte. Hier gründete der Eingeborene Adalbert Eberhart in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts seine Firma und seine Handschuhe verschickte er in die

Die Besucher können an illustrativen Beispielen sehen, wie anspruchsvoll und schwierig diese Arbeit war. Rohe Haut wird zuerst eingeweicht, um zu erweichen. Anschließend werden Fleischreste, Häutchen und Haare entfernt. Das Handhaben der Haut ist körperlich sehr anstrengend, die Häute sind schwer und darüber hinaus riechen sie übel. Am Ende des Verfahrens wird die Haut mit Eichen-, Buchen- oder anderen Rindengerbstoffen gelaugt, damit sie weicher wird. So gegerbte Häute werden dann getrocknet, gepresst, gefärbt und poliert.

Während der Projekttage wurde das Museum in Hirschberg von Kindern aus Grundschulen in der Karlsbader Region, in Thüringen und Sachsen besucht. Die Vorführungen der Ledergerbung waren für die Schüler schon immer ein großartiges Erlebnis.

Quelle: Projektarchiv

Gerberei

Die Gerberei ist eines der ältesten Handwerke. Es handelt sich um Verarbeitung von rohen Tierhäuten zu Leder. Dieses Verfahren wird auch als Gerben bezeichnet. Das Gerberhandwerk hatte in Hirschberg an der Saale eine lange Tradition und wurde nach der Gründung einer Gerberei im 18. Jahrhundert zur Haupteinnahmequelle der Einheimischen. Die Gerberei war ein fester Bestandteil von Hirschberg bis 1993, als sie vollständig abgerissen wurde. In dem ganzen Areal ist nur das Verwaltungsgebäude erhalten geblieben, in dem das Museum für Gerberei und Stadtgeschichte von Hirschberg eröffnet wurde. Hier engagieren sich vor allem ehemalige Mitarbeiter, um ihre Geschichten und Erfahrungen an nachfolgende Generationen weiterzugeben, und die Gerbereigeschichte nicht in Vergessenheit gerät.

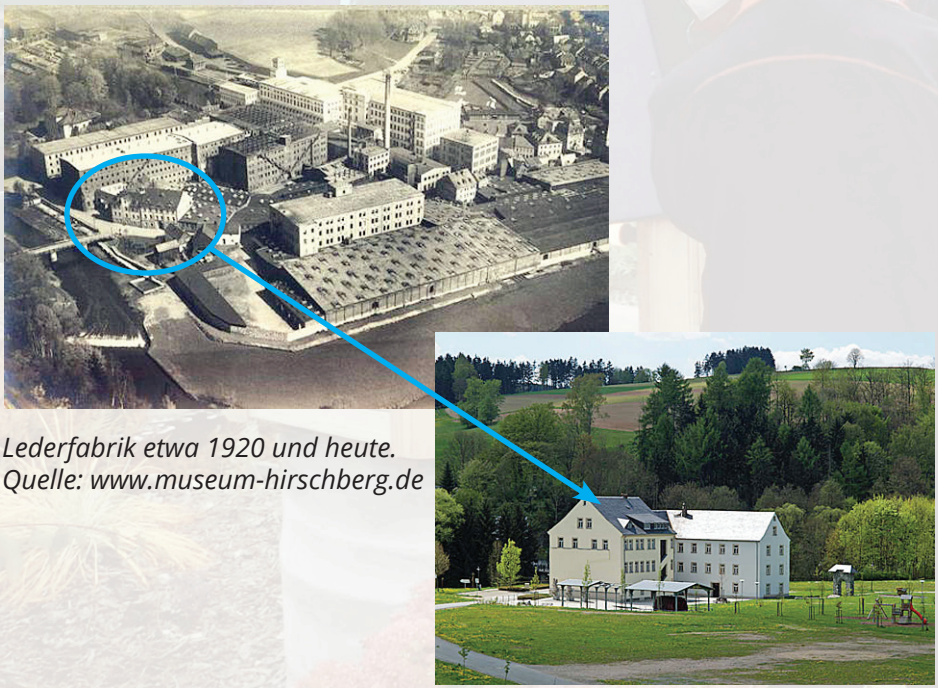

Lederfabrik etwa 1920 und heute.
Quelle: www.museum-hirschberg.de

Quelle: Fotoarchiv Statek /Hof Bernard

Quelle: www.schiefer-denkmal-lehesten.de

Die erste Dachdeckermeisterschule Deutschlands wurde 1910 in dieser Region eröffnet. Sie ist immer noch im Betrieb und heute gibt es hier ein allgemein anerkanntes Innovationszentrum für Dachdecker, das das traditionelle Handwerk auf dem neuesten Stand der Technik fortführt und zugleich sein historisches Vermächtnis bewahrt.

Wenn Sie durch Thüringen fahren, werden Sie feststellen, dass die meisten Häuser heute noch ein Schieferdach haben, was der Region einen unverwechselbaren Charakter verleiht. Wenn Sie Thüringen noch nicht besucht haben, fügen wir ein Bild aus Lehesten hinzu, um es zu veranschaulichen.

Schieferplatten können ganz anders verwendet werden, als man erwartet. Auch die Besucher des Handwerksfestivals auf dem Hof Bernard, das im Juni 2018 stattfand, konnten versuchen mit Schiefer zu arbeiten: Hier konnten die Leute unter Anleitung von Herrn Horst Merx und seiner Frau verschiedene Deko-Bilder aus den Schieferplatten für die Wohnung oder den Garten erstellen.

Quelle: www.schiefer-denkmal-lehesten.de

auch als »blaues Gold« bezeichnet, weil er der Grenzregion zwischen Frankenwald und Thüringer Wald zu Wohlstand und Ruhm verhalf. Mitte des 17. Jahrhunderts wurde im thüringischen Lehesten eine Schieferdachinnung gegründet.

In den folgenden Jahren gab es Schwankungen in der Schiefergewinnung, und 1999 wurde die Schiefergewinnung in der Lehesten--Zeche abgebrochen. Diese Entscheidung war notwendig, da die verfügbaren Lagerstätten bereits weitgehendst abgebaut worden sind. Der Thüringische Schieferpark Lehesten, ein ehemaliges Bergwerk des Thüringer Schieferparks, wurde gegründet, um das industrielle Erbe für zukünftige Generationen zu erhalten.

hle erfolgt im Autoklav, und der Produktionsprozess wurde auf zwei Tage verkürzt.

Das Bauverfahren des Meilers und dessen Querschnitt können Sie folgenden Bildern entnehmen.

Quelle: I. Huff, Köhlereimuseum, Sosa

Schieferbergbau und -verarbeitung

Der Schieferbergbau hat in Thüringen eine lange Tradition, die Ursprünge reichen bis ins 13. Jahrhundert zurück. Bei Waldarbeiten wurde Schiefergestein gefunden, das flach unter der Oberfläche lag. Dieses Gestein war relativ leicht zu trennen und in dünne Platten aufzuspalten, die sich als geeignet für Überdachung erwiesen haben. Dies führte zu einem Boom in der Schiefergewinnung; Schiefer wird

TRADITIONELLE HANDWERKE IM NEUARTIGEN GEWAND

Köhlerhandwerk

Es könnte den Anschein wecken, dass das Köhlerhandwerk der fernen Vergangenheit angehört, und Bilder der Meiler sind eher mit einem alten Film oder Märchen verbunden (beispielsweise über die Stolze Prinzessin). Das stimmt nur teilweise überein. Die Köhlerei ist eines der ältesten Handwerke und die Holzkohle wird seit etwa 4000 Jahren verwendet. Das Verbrennen von Holzkohle war in der Vergangenheit sehr anstrengend und die Köhler haben viele Tage oder Wochen von ihren Familien getrennt gelebt, weil die Meiler weit von bewohnten Siedlungen gebaut wurden. Zunächst musste das Holz gewonnen werden, das später in einen Meiler aufgetürmt, mit Heu und dann mit Lehm bedeckt wurde. Wenn der Meiler fertig war, konnte er angezündet werden. Der gesamte Vorgang dauerte etwa eine Woche, in der sogenannte Köhlerwachen gehalten werden mussten. Der Zeitpunkt des Sammelns war und ist auch heute entscheidend für die Gewinnung optimal nutzbarer Holzkohle.

Alle, die gerne grillen, verwenden heute Holzkohle. Heutzutage haben Sie, abgesehen von Museen, keine Möglichkeit klassische Meiler mit eigenen Augen zu sehen, der Produktionsvorgang der Holzko-

© 2006 Medienwerkstatt Mühlacker
Abbildungen aus: Brockhaus Konversationslexikon, 14. Ausgabe; Band 16; Leipzig, Berlin, Wien 1895

Leider sind einige der Handwerke verschwunden, oder wir können sie nur in Museen treffen.

Stellmacherwerkstatt.
Quelle: www.verkehrswerkstatt.de

In der Vergangenheit schlossen sich Handwerker Gilden an, die die Rechte und Interessen ihrer Mitglieder verteidigten, die Qualität und den Preis der Produkte sowie die Ausbildung der Handwerksburschen beaufsichtigten. Die Fülle an traditionellem Handwerk zeigt sich in der Häufigkeit der organisierten Zünfte in unserem gemeinsamen Raum der Euregio Egrensis. Im Folgenden stellen wir einige Zunftzeichen dar.

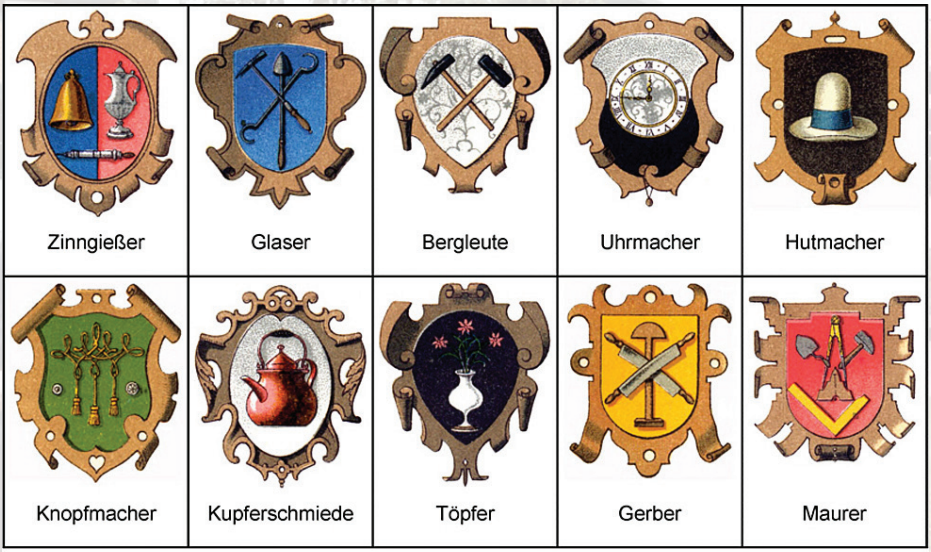

© 2006 Medienwerkstatt Mühlacker
Abbildungen aus: Brockhaus Konversationslexikon, 14. Ausgabe; Band 16; Leipzig, Berlin, Wien 1895

Übersicht der traditionellen Handwerke in der Region Euregio Egrensis

Das folgende Schaubild zeigt eine Aufzählung typischer Handwerke für einzelne Teile der Grenzregion auf tschechischer und deutscher Seite. Inmitten des Schaubilds sehen wir Handwerke, die für die gesamte Region gemeinsam sind.

HISTORISCHER KONTEXT

Das Handwerk war früher ein notwendiger Bestandteil des Lebens, eine Lebensgrundlage oder diente der Deckung von Grundbedürfnissen. Das tschechisch-deutsche Grenzland war früher ein gemeinsamer Lebensraum, der später durch Grenzen getrennt wurde. Diese ganze Region hat spezifische Naturbedingungen, wo landwirtschaftliche Nutzpflanzen nicht besonders gedeihen und deshalb war dieser Landstrich sehr arm. Im 15. und vor allem im 16. Jahrhundert verbesserte sich die Lage aufgrund der Entwicklung von Zinn- und Silberbergbau erheblich. Der Niedergang des Bergbaus im 17. Jahrhundert wirkte sich jedoch erneut negativ auf den Lebensstandard der Bevölkerung aus, die nach neuen Lebensgrundlagen suchen musste. Dies hat zur Entstehung und Entwicklung regionaler traditioneller Handwerke, wie Spitzenklöppeln, Herstellung von Holzspielzeug, Löffeln, Nägeln, Schnallen und Tressen, Knöpfen, Bürsten und Kämmen sowie Strumpf- und Handschuh-Nähen und Musikinstrumentenbau geführt. Die meisten von ihnen verschwanden im 19. Jahrhundert infolge der Entwicklung der Fabrik-Massenproduktion, einige sind jedoch erhalten geblieben und wurden von manueller Produktion auf die Maschinenproduktion umgestellt.

Leider sind diese traditionellen Handwerke derzeit immer mehr im Schwinden begriffen. Auf tschechischer und deutscher Seite der Grenze ist es schwierig, die junge Generation an das Handwerk heranzuführen und das Interesse dafür zu wecken. Heute sieht man kaum kleine Jungs, die Boote und Pfeifen aus Holz schnitzen. Oder kleine Mädchen, die für ihre Puppen selbst nähen. Daher ist die Berufswahl eines Zimmermanns oder Schreiners eher eine Seltenheit und einen guten Handwerker zu finden ist zunehmend ein großes Problem.

GELEITWORT

Woran entsinnen Sie sich unter dem Begriff traditionelles Handwerk?

Die Antwort auf diese Frage wird wahrscheinlich für jeden ganz anders sein. Für einige ist es der Wohlgeruch von Holz oder Onkels Werkstatt, andere besinnen sich ihrer Großmutter, die abends Spitzen klöppelte. Vielleicht wird es auch einige geben, die argumentieren, traditionelles Handwerk sei ein Anachronismus. Und eben diese Meinung haben wir versucht in unserem Projekt »Traditionelles Handwerk der Region Euregio Egrensis« zu widerlegen.

In den drei Jahren konnten wir insgesamt 5 deutsch-tschechische Handwerkerworkshops organisieren, in denen wir zu zeigen versuchten, dass das traditionelle Handwerk auch in der heutigen neuartigen Zeit seine Bedeutung hat. Wir haben eine Reihe von Projekttagen für Grundschüler organisiert, die sich in vielen Kunsthandwerken versuchen konnten. Und die Kinder waren begeistert, auch wenn sie gelegentlich kleinere Verletzungen davongetragen haben. Umso mehr waren sie auf ihre Leistungen stolz. Last but not least konnten wir insgesamt 4 Museen, die sich dem Thema des traditionellen Handwerks widmen, so zu verbessern, dass sie auf den aktuellen Besucher interessant, ansprechend und vor allem modern einwirken.

INHALTSVERZEICHNIS

GELEITWORT	5
HISTORISCHER KONTEXT	7
Übersicht der traditionellen Handwerke in der Region Euregio Egrensis	8
TRADITIONELLE HANDWERKE IM NEUARTIGEN GEWAND	11
Köhlerhandwerk	11
Schieferbergbau und -verarbeitung	12
Gerberei	16
Lederbearbeitung	18
Schreinerei	25
Schnitzerei	32
Schmiedekunst	39
INTERESSANTE LEBENSGESCHICHTEN VON HANDWERKERN	43
EPILOG	45
Quellen	47

Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung. Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj.

SN CZ
Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg VA / 2014 - 2020

Traditionelle Handwerke im tschechisch-deutschen Grenzland

Projekt »Traditionelle Handwerke

im Gebiet der Euregio Egrensis«

Projekt-Nummer: 100247747

Das Projekt wurde finanziert aus Mitteln der Europäischen Union